

med drugim v tem, da je namenjena vsem južnim Slovanom. Koliko so posamezne južnoslovenske narodnosti bile doslej zastopane s svojim gradivom v Zborniku, je seveda drugo vprašanje, ki ga danes ne nameravamo načenjati. Uredništvo »Slovenskega etnografa« iskreno pozdravlja ponovno izhajanje Zbornika.

V 33. knjigi Zbornika za narodni život i običaje južnih Slavena urednika D. Boranić in M. Gavazzi večinoma nadaljujeta z zakasnelim objavljanjem starega etnografskega gradiva, ki je bilo že pred desetletji napisano po znani Radićevi »Osnovi za sabiranje i proučavanje grade o narodnom životu« -v obliki monografij posameznih krajev in je bilo deloma svoječasno tudi že objavljeno v Zborniku. To je gradivo s Kvarnerskih otokov in iz hrvatske Istre, zbrali in podali so ga pa Ivan Zic (Vrbnik, o. Krk), Andrija Bortulin (Beli, o. Cres), Frane Lovljanov (Boljun, Istra), Vladimir Mrakovčić (Punt, o. Krk), Ive Jelenović (Dobrinj, o. Krk) in Stjepan Ziza (Rovinjsko selo, Istra; o. Susak). Objavljeno gradivo je večidel iz ljudske materialne kulture ter se nanaša na nekatere panoge poljedelstva, na hišno-gospodinjsko delo, na razne naprave, orodje, hrano in posodje. Precej manj je ostalega gradiva: ljudskih običajev (porod, svatba, smrt, poletni običaji) ter pregovorov in rekov. Iz gradiva jasno govori sredozemska kultura ter je zanimivo ugotoviti marsikatero podobnost med slovensko in hrvatsko Istro ter Kvarnerskimi otoki v Hrvatskem Primorju. Zategadelj je gradivo, objavljeno v 33. knjigi Zbornika, zelo važno tudi za slovensko etnografijo v primerjalnem pogledu.

Dr. Anton Radić je l. 1897 v 2. knjigi Zbornika objavil svoje »Osnove za sabiranje i proučavanje grade o narodnom životu«. V prvem poglavju teh svojih zgodovinsko znamenitih navodil je določil Zborniku ti-le dve glavni nalogi: 1. Zbrati vse, kar se more, o ljudskem življenju južnih Slovanov; 2. zbrano gradivo znanstveno obdelati. — Kakor je razvidno iz 33. knjige, ki je lani izšla, Zbornik še vedno verno izpolnjuje prvo Radićevo nalogo. Prej ali slej pa bo treba proučiti vprašanje druge naloge, kateri se je mogel Zbornik doslej v manjši meri posvetiti.

Boris Orel

BRANIMIR BRATANIĆ: UZ PROBLEM DOSELJENJA JUŽNIH SLOVENA

Nekoliko etnografsko-leksičkih činjenica. Sveučilište u Zagrebu. Filozofski fakultet. Zbornik radova. Knjiga I., 1951. Str. 221—248.

Odkar smo poročali (Etnolog XIV) o I. delu Bratanićevih »Oračih sprava kod Hrvata«, je avtor kot doktorsko disertacijo izdelal tudi II. komparativno-analitični in sintetični del (gl. str. 222 te razprave), ki je še v rokopisu. Eno izmed svojih dognanj pa objavlja B. v pričujoči študiji, s katero želi izpopolniti in pojasniti nazor o dvojni naselitvi Slovanov na Balkanu, kakor sta mislila že Kopitar in Miklošič. Do tega zaključka je privedel avtorja študij ornih priprav in njih nomenklature, ki sta ga pričela na Balkanu poljski etnograf J. Obrežski in bolgarski etnograf H. Vakarelski. Rezultat tega študija je tudi to, da pozna osrednji pas Balkanskega polotoka poseben tip rala (najpreprostejšega ornega orodja), ki se po svoji obliki in nazivju docela razlikuje od tipa, kakršnega poznajo obrobna ozemlja. Avtor podaja vzporedni pregled karakteristike sestavnih delov in nomenklature obeh tipov, nakar razbira razširjenost in prepletanje obeh tipov. Opozarja, da so podobno razvrščeni nekateri nazivi za ralo na vzhodu in za dele pluga na zahodu, kjer rala ni (lemež — raonik — željezo). Tako se železo (z atributi: orno, pluzno) rabi v Sloveniji skoraj po vsej Beli krajini in po jugovzhodnem Štajerskem ob hrvaški meji. Plaz za ročico pa se rabi na severozahodu do Istre in gornje Soče. Razširjenost tipov in nazivja nazorno prikazujejo karte na treh prilogah, obliko ral pa skice med tekstom. Tu je objavljena tudi slika »špičmoha« iz Etnografskega muzeja v Ljubljani, pridobljenega 1950 na Zg. Jezerskem.

Bratanić ugotavlja: 1. da rala, docela enakega centralnemu tipu, ni nikjer drugod, le poedine lastnosti je najti med drugimi tudi pri Vzhodnih in Zahodnih Slovanih; 2. obrobni tip rala je razširjen po vsem območju poljedelske kulture po svetu, tudi pri Vzh. in Zah. Slovanih; 3. vsa nomenklatura obeh tipov ral je popol-

noma slovanska; 4. večji del teh tipov ima analogije pri ostalih Slovanih. Iz tega sklepa, da je slovanski izvor obeh vrst rala skoraj dokazan. Podobno je B. v razpravi »Starost pluga kod Slovena« (napisani za Slavia antiqua v Poznaniu) dokazal, da govori enaka terminologija v vseh slovanskih jezikih za dele pluga poleg arheoloških in etnografskih dejstev za domači izvor pluga pri Slovanih in proti prevzemu od Rimljanov itd.

Razlika v obliki in terminologiji obeh obravnavanih vrst rala na Balkanu pa govori za dva slovanska sloja, ki sta se morala ločeno naseliti tod. Zato avtor nadrobno pretresa Jagićevo nasprotno mnenje tudi za lingvističnega stališča in ga ovrže. Ob zaključku kaže smer, v kateri naj bi bodoča raziskavanja iskala izvor, smeri in način te dvojne naselitve. Znak, ki daje slutiti, od kod so prišli na jug nosilci osrednjega tipa rala in njegovega nazivja, mu je to, da se v Savinjskih Alpah rabi izraz ralnik in gredl namesto lemež in oje, dalje nemški naziv arling, nastal iz Slovenskega. Ze iz doslej znanega gradiva vidimo, da so slovanska rala bolj sorodna osrednjemu kot obrobni tipom. Ko zasleduje B. nadalje tipe in nazive rala na Češkem in dalje na sever, sklepa, da je prototip osrednjega rala nastal nekje na severu in zahodu od Karpatov z mešanjem več različnih tipov rala. Sledovi obeh tipov pa so razširjeni od Ukrajine do Češke.

Brataničeva razprava je dragocenen donesek k študiju materialne kulture pri Slovanih in dokaz, da morajo pri reševanju zgodovinskih vprašanj sodelovati vse sorodne vede s svojimi dognanji.

Vilko Novak

MILOVAN GAVAZZI: DVA MOTIVA IZ NARODNE POEZIJE GRADIŠČANSKIH HRVATA. Pos. otisak iz »Zbornika radova« I. Sveučilište u Zagrebu. Filozofski fakultet. God. 1951; str. 203—220 (s kartico obravnavanega ozemlja).

Ko so se predniki gradiščanskih Hrvatov v 16. stoletju izselili iz severozahodnih predelov Hrvatske na sedanje ozemlje — Gradšče ali Burgenland v Avstriji —, so seveda vzeli s sabo tudi dragocen zaklad — ljudsko pesništvo. Prof. Gavazzi je l. 1933 v času svojih etnografskih raziskavanj med gradiščanskimi ali »belimi« Hrvati (kakor jim pravijo naši Prekmurci, ki so jim skoraj sosedje) naletel v vasi Trajštof na svojevrstno pripoved o junaku Novaku, ki se je oženil z vilo. Rodila mu je otroka. A ker se je spozabil in ji kljub prepovedi rekel »bela vila«, mu je ušla, samo otroka je hodila potem skrivaj nadajat. To je v prozo razpadla pesem (s sledovi prvotnih verzov), ki je snovno in tudi časovno blizu bugarščici »Kako je Novaku utekla vila njegova ljubovca« (Bogišić, Nar. pjesme, najviše iz primorskih krajeva, Beograd 1878, št. 39, str. 104; pesem je iz južne Dalmacije in najmanj 200 let stara). Prostorna oddaljenost med inaicama sili k zaključku, da so bile pesmi s tem motivom precej razširjene po zahodnih hrvatskih tleh. Posredno potrdilo za to je avtor našel med neobjavljenim folklornim gradivom Jugosl. akademije v Zagrebu v pripovedki iz zahodne Istre, ki jo je zapisal 1895. učitelj S. Ziče v Rovinjskem selu (tam so se v 16. stol. naselili prišleki najbrž iz Dalmacije). Dodatno k temu se mi zdi, da spada v isto skupino izročil tudi istrska pripovedka iz Veprinca pod Učko, objavljena (v slovenščini, gl. Kelemina, Bajke in prip. slov. ljudstva, št. 131) v »Novicah« 21. 9. 1853, brez dvoma izpod Volčičevega peresa.

V drugem delu svojega spisa pravi Gavazzi, da so se menda samo med gradiščanskimi Hrvati ohranile bližje variante stare dalmatinske ljudske pesmi o Kraljeviću Marku, kako je zabodel brata Andrijaša (Hektorovićevo »Ribanje«, 1555). To sta dve pesmi iz Kurelčeve zbirke »Jačke« (Zagreb 1871, št. 452 in še ena), tretjo pa avtor prinaša spet na dan — po stoletni pozabi — iz praškega časopisa »Květy«, kjer jo je objavil l. 1842 M. Fialka. Tudi o pesmi z motivom tragičnega spopada dveh bratov meni M. Gavazzi, da je prišla v Gradišče z juga, iz stare domovine, in da je v 16. stoletju bila razširjena na precej širokem ozemlju, to je vsaj od srednje Dalmacije do severozahodne Hrvatske.

S tem svojim spisom Gavazzi potrjuje staro resnico, kako dragocene so bile in bodo zmerom jezikovne, folklorne in kulturnozgodovinske raziskave na pod-